

Landbouw

Natuurlijke graslanden in een landbouwmodel

Auteur: Valérie Vandenabeele

Bronnen: Brochure Kwaliteitsvlees uit kruidenrijke graslanden, project Agro Meats Nature;

Brochure Kruidenrijk grasland, meerwaarde voor vee, bedrijf en weidevogels, Rob Geerts, Wageningen University & Research (WUR);

Project Natuurboeren, van Natuur en Bos van de Vlaamse overheid.

Brochure Faunavriendelijk maaien, Hubertus Vereniging Vlaanderen

www.paarden.vlaanderen

Landbouwers zijn zich steeds meer bewust van hun multifunctionele rol in biodiversiteitsbehoud, maar het is voor ons ook belangrijk om de economische factoren te kennen. Het ene gras is het andere niet. Landbouwers telen gras, meestal omdat een andere teelt niet toegelaten is (langs waterkanten) of de bodem voor andere teelten niet geschikt is (bv. te nat). Dat grasland heeft dan zijn meest waardevolle omzet als voedsel voor koeien. Hoe voedselrijker dat gras dan is voor de koe, hoe minder bijvoeder geteelt of gekocht dient te worden.

Welke kruidenrijke graslanden zijn geschikt?

Voedselrijk grasland beheert men op een andere manier dan soortenrijk of voedselarmer grasland, dat vaak voor natuurdoelen beoogd wordt. Gras groeit het snelst wanneer de dagen langer worden en de temperaturen nog fris zijn. April is daarbij de uitgelezen groeimaand voor grassen.

Binnen de natuurlijke, kruidenrijke graslanden zijn de kamgraslanden en glanshavergraslanden de meest interessante om te integreren in een landbouwmodel. Deze types grasland kan je op je bedrijf inzaaien met hetzelfde zaadmengsel. Of het grasland vervolgens ontwikkelt naar kamgrasland of glandhavergrasland zal afhangen van het beheer.

Via beweiden krijg je kamgraslanden die sterker en veelzijdiger zijn. Ze verdragen beter een bemesting zonder achteruit te gaan in soortenrijkdom. Ze kunnen begraaasd worden, maar ook gemaaid of gemaaid in combinatie met nabegrazing. Dit type grasland was in de jaren 60 het belangrijkste type grasland op landbouwbedrijven.

Bij een maai- en hooibeheer evolueert het grasland eerder naar een glanshavergrasland dat veel soortenrijker is en dus landschappelijk en voor dierlijke gezondheid nog veel interessanter is.

Aanleg

1. Verschralen door nulbemesting, maaien en afvoeren van de biomassa en rekenen op de aanwezige zadenbank in de bodem.
2. Het gras herinzaaien door er 2 opraapwagens maaisel van een bestaand kruidenrijk grasland op uit te spreiden. Het zaad oogst je begin juni (als de zaaddoosjes nog niet open zijn). Het maaisel op het zaaibed laat je bij droog weer drogen en narijpen door een paar keer met de hooikeerder te schudden. Het droge maaisel kan je terug afvoeren na een paar weken.
3. Inzaaien van een commercieel mengsel met inheems zaad. Deze mengsels kan je kopen in speciaalzaken.

Indien je vertrekt van een bestaande graszode, kan je best inzaaien na heel kort te maaien in het najaar en eventueel met een wiedege wat kale plekken te krabben, of doorzaaien met een aangepaste maaimachine. Beter is echter het gras te scheuren (na doodspuiten indien teveel wortelkruiden zoals kweekgras) en opnieuw in te zaaien. De pH-waarde van de grond breng je best eerst op 4,8 of hoger; te zure grond dus best eerst bekalken. Nog drastischer en sneller is het strippen van het grasland, waarbij de graszode geschrapt en afgevoerd wordt om de oude zadenbank eronder bloot te leggen.

Beheer

Kamgraslanden kunnen licht bemest worden met bv. 15 t verteerde stalmest in het vroege voorjaar ofwel 15 t drijfmest na de eerste snede (half juni) en dan eventueel nog 10 t drijfmest na de tweede snede (augustus-september). De opbrengst komt dan nog op 6 à 7 t/ha.

Glanshaverhooilanden worden maar om de 2 jaar bemest met 10 t verteerde stalmest per ha in het vroege voorjaar ofwel 10 t drijfmest per ha na de eerste snede (half juni). De tweede snede gebeurt eind augustus.

Let op: in natuurgebieden is bemesting meestal niet mogelijk en valt men terug op een nulbeheer.

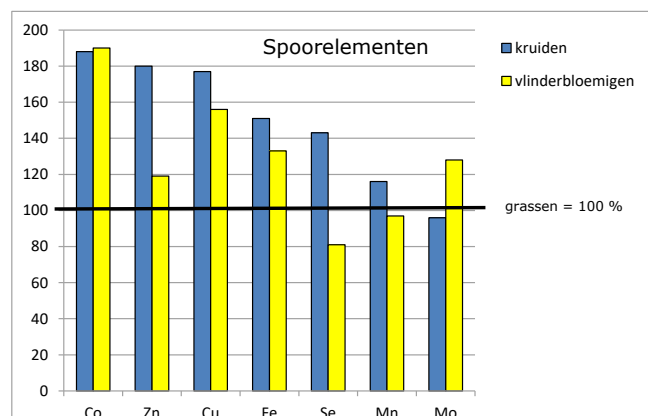
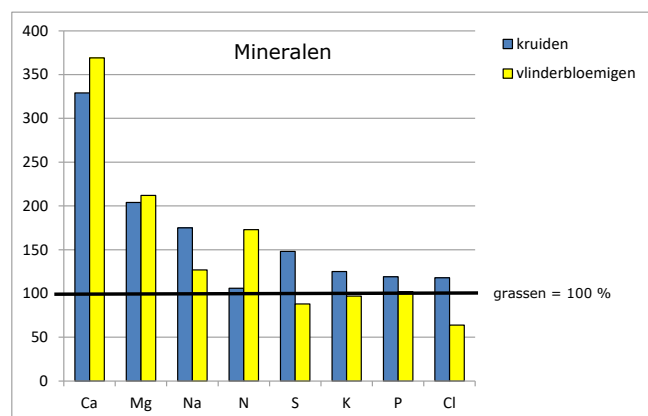
Natuuropbrengst versus landbouwopbrengst

Maximale droge stofopbrengst en maximale biodiversiteit (opbrengst) kunnen niet op dezelfde plaats. Dit neemt niet weg dat een kruidenrijk grasland wel een maximale productiviteit kan opleveren. Zo kunnen soortenrijke graslanden bij lage bemestingsgiften (15-20 t/ha/jr in het WUR-veldonderzoek) productiever zijn dan eenzijdig Engels raaigras. De belangrijkste verklaring is dat er in een mix van grassen, kruiden en vlinderbloemigen altijd soorten zijn die bij verschillende groeiomstandigheden hun optimale groei vertonen. Bv. vossenstaart

groeit optimaal in het voorjaar, kropbaar en veldbeemd groeien beter bij droogte, andere kruiden en vlinderbloemigen wortelen dieper en kunnen zo aan vocht en nutriënten die voor andere soorten niet bereikbaar zijn.

Engels raaigras scoort wel optimaal op voederwaarde (VEM, DVE), wat belangrijk is voor maximale melkproductie. Het nadeel van voederwaarde bij kruidenrijk grasland wordt weliswaar gedeeltelijk gecompenseerd door een efficiëntere benutting in de pensmaag, doordat het kruidenrijk (en structuurrijkere) grasvoeder er een langere verblijftijd heeft. Zo kan 25 % van het rantsoen van melkkoeien uit kruidenrijk grasland bestaan zonder dat de productie of de samenstelling van de melk achteruitgaat. Reukgras wordt daarboven extra lekker bevonden door allerlei dieren. Let wel: in de Nederlandse studie gaat het om ingezaaide kruiden onder beperkte bemesting. Bij onze natuurlijke graslanden, waar de voederwaarde lager is volgens de Vlaamse studie, wordt het aandeel best beperkt tot slechts 10 % voor productief melkvee.

Ook in hoogproductief Engels raaigras zou men 30-50 % (=10 à 20 % van de droge stof) moeten inmengen met 10-30 % vlinderbloemigen zoals klaver (voor N-binding, eiwit, structuur en droogtetolerantie) en 10-20 % kruiden (voor mineralen, sporenelementen en andere stoffen). Het gehalte aan mineralen wordt ook wel bepaald door de bodem.

Figuren 1 en 2: gehalten aan mineralen en sporenelementen van kruiden en vlinderbloemigen, vergeleken met die van grassen. Daarbij werd het gemiddelde van gras op 100 % gesteld.

Bron: WUR

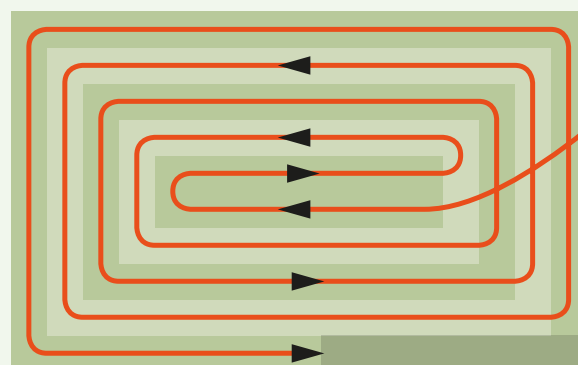

Diervriendelijk maaien

In mei legt elke vogel een ei en maait menige boer vrij. Of het nu natuurlijk dan wel conventioneel grasland betreft, voor de biodiversiteit is het altijd de moeite om aandacht te geven aan de maaitechniek. Diervriendelijk maaien hoeft niet duurder te zijn, maar vraagt wel enige organisatie. Moderne tractoren laten toe steeds sneller te rijden, steeds grotere oppervlaktes in een schaar te nemen, met dubbele messen efficiënter te snijden, en dit steeds op grotere percelen. Neem volgende tips mee voor faunavriendelijk maaien:

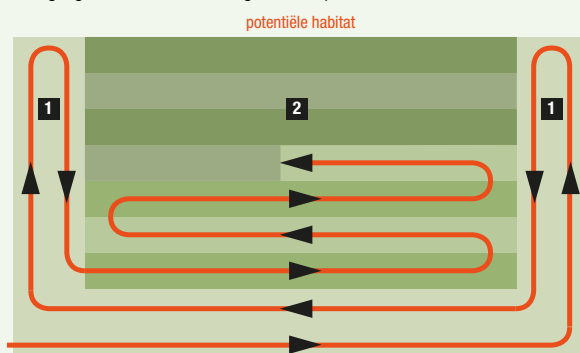
- Zorg voor verstoring de avond voor het maaien zodat dieren zoals ree er geen intrek nemen voor het maaien (zakken, folie, geurspoor, lawaaiige zaken...).
- Enkele uren voor het maaien door het perceel lopen.
- Maai na het broedseizoen van de lokale grondbroeders.
- Maai naar de randen toe zodat dieren naar buiten weg kunnen vluchten en niet centraal in de val komen te zitten.

Maaischema van binnen naar buiten maaien

Maaischema met triple maaier.

1. U-vormige baan maaien (bij smalle percelen kan je in plaats van 180° te draaien ook de gemaaide breedte terug achteruit rijden en daarna de tweede breedte maaien)
2. Zigzag maaien in de richting van een potentieel habitat

Integratie in beroepslandbouw

Kruidenrijke graslanden of natuurgraslanden kunnen in de eerste plaats interessant zijn voor bio-boerderijen. Biologische runderen moeten immers grazen op gecontroleerde biologische weiden, hun rantsoen moet biologisch en voor meer dan de helft lokaal geteeld zijn.

Maar ook bedrijven met hoogproductieve melkkoeien kunnen kruidenrijk grasland of natuurgras inzetten. Als vuistregel stellen de onderzoekers 1 ha kruidenrijk of natuurgrasland per 10 melkkoeien. Het kan dan ingezet worden voor jongvee, droogstaande koeien en als structuurrijke aanvulling in het rantsoen van de lacterende koeien. Op vleesveebedrijven is het ook beperkt bruikbaar voor het vrouwelijke jongvee en zoekkoeien. Voor stieren kan het beperkt gebruikt worden als structuraanbrenger.

Men kan ook kiezen voor rassen van vee die kruidenrijke en schralere graslanden beter benutten. Zo zijn *Jersey's* en *Fleckvieh* efficiënter en beter bestand tegen ruwere weilanden. Franse vleesrassen zoals *Blonde d'Aquitaine*, *Limousin* en *Maine-Anjou* en Angelsaksische rassen zoals *Angus* en *Hereford* gedijen veel beter in (half)natuurlijke weides dan onze klassieke wit-blauwe runderen.

Een bijkomende moeilijkheid in Vlaanderen is dat natuurboeren in belangrijke mate afhankelijk zijn van gratis of goedkope gronden. Natuurverenigingen en Natuur en Bos van de Vlaamse overheid geven het gebruik

daarenboven maar voor 1 tot maximaal 3 jaar in concessie.

Sommige landbouwers gebruiken deze graslanden ook praktisch voor extra mestafzet, meer grond voor premierechten, biopremies... Anderen gebruiken het als neventak om hooi te winnen voor verkoop aan paarden- en schapenliefhebbers. Let op: voor paarden is jacobskruiskruid giftig in het hooi.

Gemaaid natuurgras blijft duurder dan begrazing, hoewel het meer flexibel ingezet kan worden als hooi voor kalveren, droogstaande koeien of paarden... of een structuurrijke aanvulling van voeder voor melk- en vleesvee kan zijn.

Natuur en Bos liet door Mico-effect een economisch rekenmodel maken om het effect van het gebruik van natuurgras op de bedrijfsvoering en het bedrijfsresultaat in te schatten en zo optimalisaties te simuleren.

Conclusies

Het beheer van natuurlijke graslanden door boeren is duurder en in de regel verlieslatend. Toch zou de opname van een beperkte oppervlakte kruidenrijk grasland of natuurgras in je areaal de rendabiliteit van het landbouwbedrijf niet beïnvloeden. Een doordachte inzet kan zelfs positief uitdraaien.

In een echt aangepaste natuurveehouderij liggen de kosten voor voeding en veearts

doorgaans lager, maar de dieren groeien trager en de karkassen leveren minder opbrengst op (lichter en minder aandeel duur vlees).

Er valt bovendien vaak ook een winst te vinden in doelstellingen voor andere soorten. In het geval van jachtwildsoorten is een samenwerking met de lokale jager te overwegen. Bestudeer ook goed de juridische context van je perceel. Wil je immers combineren met subsidies, dan moet je steeds kiezen tussen landbouwsubsidies of natuursubsidies. Erfgoedpremies zijn misschien ook mogelijk. Voor meer informatie hierover verwijzen we naar onze eerdere publicaties en onze website <https://landelijk.vlaanderen>.

Wil je jouw natuurdomein in de toekomst uitbreiden met aankoopsubsidies, plan deze gronden dan reeds in je globaal kader. Landbouwgronden laat je daar best uit.

Landelijk Vlaanderen,
thuis op het platteland

Landelijk VASTGOED ANDERS BEKEKEN

landelijk wonen

bouwkundig erfgoed

agrarisch vastgoed